

Hodnocení pracovišť AV ČR a jeho formativní role

Jiří Homola

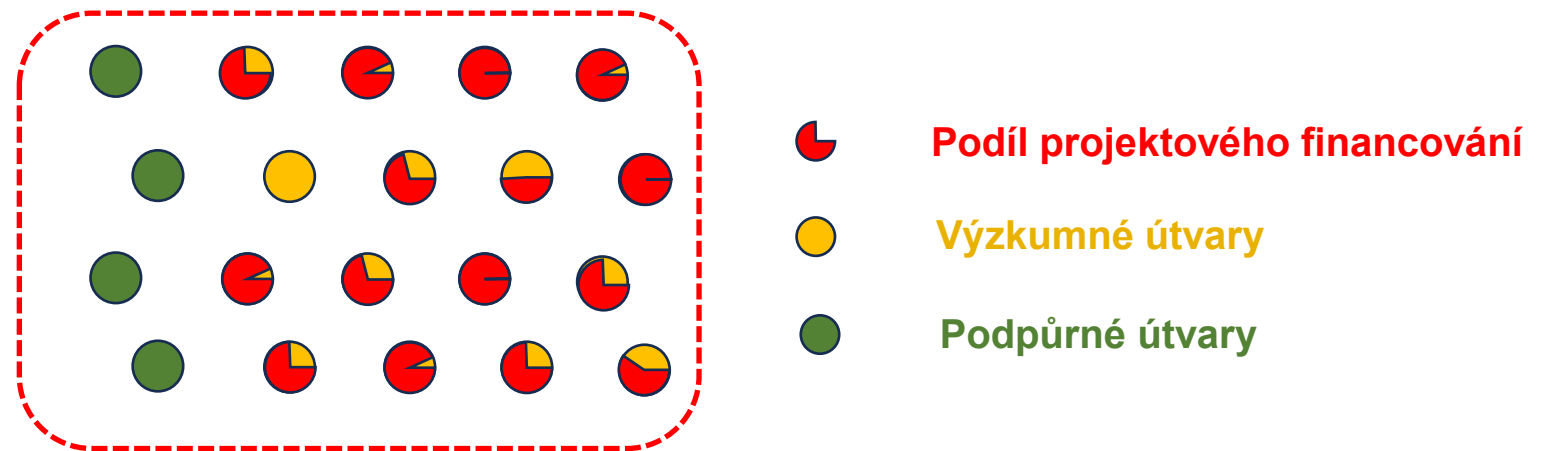

Hodnocení výzkumu a jeho souvislosti

Všechny finanční prostředky na výzkum (institucionální, účelové) jsou alokovány na základě hodnocení. Hodnocení probíhá na mnoha různých úrovních – od národní úrovně až na úroveň jednotlivců.

System hodnocení výzkumu je zásadně důležitý!

Současnost financování
výzkumných organizací

Příklad financování „typické“ výzkumné organizace.

- **Účelová podpora** (a její poskytovatelé) významně **ovlivňuje zaměření výzkumných organizací**.
- Finanční tlak dává **malý prostor pro financování nových vědeckých týmů** z institucionální podpory.
- Účelové financování (zejména velké konsorciální projekty) mají vysoké administrativní náklady. 2

Hodnocení výzkumu a jeho (de)formativní dopady

Používání mechanisticky nastavených cílů hodnocení bez **pochopení síly vědeckých myšlenek a objevů a významu výzkumné práce pro společnost** přispívá k výskytu nežádoucích jevů:

- **Snaha dělit výsledky výzkumu do co největšího množství výstupů (publikací) a naplňovat tak požadavky poskytovatelů a vyvolávat zdání vyšší produktivity.**
Důsledky: strmý nárůst počtu vědeckých výstupů, vyšší výskyt predátorských publikačních praktik, vzrůstající podíl „publikačních nákladů“.
- **Upřednostnění publikování výsledků před uplatnitelností v praxi.**
Důsledky: omezený společenský dopad výzkumu, výzkum bez uplatnění.
- **„Nezopakovatelné“ výsledky pocházející z nekvalitně či neodpovědně provedeného výzkumu.**
Důsledky: opakovaně vynakládané finanční prostředky a lidské zdroje.
- **Snaha o dosažení výsledků za každou cenu včetně sporného či neetického nakládání s výzkumnými daty.**
Důsledky: dopady na důvěru společnosti ve vědu a reputaci aktérů výzkumu.

Hodnocení pracovišť AV ČR

- Akademie věd České republiky (AV ČR) si klade za cíl **dosahovat ve vědecké činnosti a institucionálním řízení standardů předních institucí ve vědecky vyspělých zemích.**
- Periodické **hodnocení pracovišť AV ČR** je **jedním z nástrojů pro dosažení tohoto cíle.**
- **Hodnocení vědecké činnosti má v AV ČR dlouhou tradici a je organizováno od počátku existence AV ČR v roce 1993.**
- **AV ČR svůj systém hodnocení rozvíjí s využitím trendů a zkušeností z vědecky vyspělých zemí, na základě vyhodnocení vlastních zkušeností a reflexe vývoje výzkumného prostředí a měnících se potřeb společnosti.**

Počátky hodnocení v AV ČR a jeho významné milníky

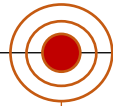
1993

Hodnocení prováděly **3 komise** pro jednotlivé vědní oblasti **bez zahraniční účasti**.

Hodnocení bylo postaveno především na **produktivě výsledků a osobních znalostech** členů komisí.

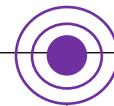
1995

První zapojení **zahraničních expertů (z 1/3)**.

Zaveden **strukturovaný vlastní report institucí, osobní návštěva expertů na pracovištích a bibliometrická data**.

1999

Rozšíření evaluačních kritérií: publikační aktivita, indikátorová analýza, viditelnost výzkumu v mezinárodním kontextu (**poprvé byla použita aplikace IF**), nárůst kvality, grantová úspěšnost, personální politika, PhD studenti, popularizace a podíl na ostatní vědecké činnosti.

2004

Součástí hodnocení se stávají **plány pracovišť na budoucí období**.

Pravidelná hodnocení v AV ČR: minulost a současnost

2005–2009

Ukotvení metodologie – peer review, multikriteriální hodnocení a indikátorová analýza (v relevantních případech).

Zavedena úroveň vědeckých útvarů.

9 hodnoticích komisí (jedna pro každou vědní sekci) – většinově Češi.

2010–2014

Zavedeny dvě fáze hodnocení: I. fáze – hodnocení kvality vybraných výstupů, II. fáze – peer review týmů a pracovišť (vč. prezenční návštěvy).

13 oborových panelů (I. fáze) a 13 oborových komisí (II. fáze) – převážně již zahraniční vědci.

Důraz na nezávislost hodnocení, zavádí se pravidla ke střetu zájmů.

2015–2019

Pokračování v nastavených principech z minulého období.

Kvůli pandemii Covid 19 – distanční návštěvy pracovišť.

Snaha o zkvalitnění procesů hodnocení (koordinace, návody).

Návaznost na M17+.

2020–2024

Posílení formativní role v hodnocení – stěžejní je kvalitativní peer review (52 komisí pro 52 výzkumně orientovaných pracovišť – pro obě fáze hodnocení).

Důraz na kvalitu a význam výsledků výzkumu (včetně interdisciplinárního) a odpovědné publikování. Posun od mechanické bibliometrie.

Hodnocení výzkumně orientovaných pracovišť AV ČR za období 2020–2024

Principy hodnocení

Principy hodnocení

Formativní charakter

- Smyslem hodnocení je zprostředkovat pracovištím a vědeckým týmům nezávislou a objektivní zpětnou vazbu, kterou mohou využít ke zvýšení kvality své činnosti a mezinárodní konkurenceschopnosti.

Mezinárodní dimenze

- V hodnocicích grémiích AV ČR jsou dominantně zastoupeni zahraniční experti. Snažíme se o maximální zastoupení expertů z vědecky rozvinutých zemí a institucí.
- Hodnocení v AV ČR se inspiruje vyspělými zahraničními hodnocicími systémy (především britským systémem REF) a mezinárodními iniciativami, které podporují a implementují odpovědný přístup k hodnocení výzkumu (DORA, COARA).

Nezávislost

- Hodnocení je prováděno nezávislými experty, kteří nesmí být ve střetu zájmů. Zásadní pro zajištění věrohodnosti výsledků hodnocení.

Principy hodnocení

Respekt k oborovým odlišnostem

- Hodnocení provádí experti s příslušnou oborovou, resp. s interdisciplinární expertízou, kteří hodnotí vědecké týmy a pracoviště ve srovnání s úrovní a standardy v příslušných oblastech výzkumu ve vědecky vyspělých zemích a institucích při respektování oborových a interdisciplinárních specifik.

Hodnocení až na úroveň vědeckých týmů

- Pro dosažení objektivního a podrobného hodnocení výzkumných aktivit pracoviště je hodnocení výzkumných aktivit pracoviště prováděno až na úroveň vědeckých týmů. Hodnocení tak umožňuje postihnout různé úrovně kvality a rozvoje vědeckých problematik a nabídnout plastičtější obraz hodnoceného pracoviště.

Oddělené hodnocení a financování

- Mezinárodní hodnoticí komise se při hodnocení vědeckých týmů a pracovišť zaměřují na hodnocení kvality výzkumné a odborné činnosti bez zohlednění ekonomických aspektů.
- O institucionální podpoře na dlouhodobý koncepční rozvoj pracovišť AV ČR v návaznosti na výsledky hodnocení rozhoduje Akademický sněm AV ČR na návrh Akademické rady AV ČR.

Principy hodnocení

Transparentnost

- Klíčové dokumenty hodnocení se zpřístupňují pracovištím a veřejnosti prostřednictvím zveřejnění na webu AV ČR.

Kvalitativní informované peer review

- Hodnocení probíhá jako kvalitativní peer review s využitím podpůrných informací.

Hodnocení výzkumně orientovaných pracovišť AV ČR za období 2020–2024

Role peer review v hodnocení

Role peer review při hodnocení vybraných výstupů

- V I. fázi hodnocení probíhá **peer review** hodnocení vědecké kvality vybraných výstupů pracoviště; **výstupy** do hodnocení **předkládá každý vědecký tým** (s výjimkou zcela nových týmů, které existují teprve krátce).
- Hodnotí se vědecká kvalita vybraného výstupu na **5stupňové hodnoticí škále** z hlediska **originality, významu a preciznosti**.
- Hodnocení kombinuje pohled **vzdálených hodnotitelů** a mezinárodní **hodnoticí komise**, která o výsledném hodnoticím stupni rozhoduje **konsenzuálním způsobem**.
- K hodnocení výstupu se připojuje **vyjádření komise k podílu týmu** na vzniku vybraného výstupu.

Role peer review při hodnocení pracovišť a týmů

- Ve II. fázi probíhá peer review hodnocení pracovišť a vědeckých týmů s využitím strukturovaných podkladů připravovaných pracovišti, výsledků I. fáze hodnocení a informací, které mezinárodní hodnoticí komise získá v průběhu prezenční návštěvy.
- Hodnotí se kvalita výzkumné a odborné činnosti pracoviště a jeho vědeckých týmů dle čtyř hlavních kritérií: **Kvalita výzkumu, Společenská relevance, Kvalita řízení a Vize a strategie**. Tato kritéria mají návaznost na Moduly 1, 3, 4 a 5 Metodiky 2017+.
- Prostřednictvím peer review se hodnotí i **společenské dopady** výzkumných aktivit pracoviště včetně **uplatnění výsledků výzkumu v praxi**, nově v podobě případových studií.
- Hodnocení se nesoustředuje jen na „výsledky“. Za důležitý pokládáme **rozvoj pracovišť AV ČR jako institucí**. **Hodnoticí komise se proto budou věnovat i institucionálním aspektům** (organizace pracoviště, personální politika, nástroje podpory kvality a relevance výzkumu, výzkumná infrastruktura a její rozvoj, využití doporučení z předchozího hodnocení).

Od kvartilů k obsahu a odpovědnému publikování

- Chceme posílit zaměření hodnotitelů na samotný předkládaný výstup, na kvalitu výzkumné práce a její význam. Hodnotitelé mohou přihlídnout k ohlasu na výstup ve vědecké komunitě (citacím).
- Obdobná praxe je uplatňována v britském systému REF v hodnocení výstupů, kde se citace využívají jako podpůrná informace pro hodnocení kvality výstupu (neužívají se však *journal impact factors* nebo jiné *journal rankings*).
- Místo „kvartilové hry“ (hodnocení, zda je lepší 15 % v Q1 a 20 % v Q2 než 10 % v Q1 a 40 % v Q2) se chceme v hodnocení zajímat o to:
 - jakou má pracoviště publikační strategii, jaké je portfolio časopisů, ve kterém pracoviště a jeho vědecké týmy publikovaly (zda jsou v oboru uznávané a kvalitní),
 - jakou má pracoviště zavedenou praxi pro odpovědné publikování (sdílení dobré praxe včetně vyrovnávání se s predátorskými praktikami vydavatelů),
 - jak pracoviště podporuje otevřenost vědeckého procesu (Open Science).
- Není třeba duplikovat bibliometrické analýzy, které jsou zpracovávány v Modulu 2 dle M17+.

Význam formativní role hodnocení v Akademii věd ČR

Hodnocení zdůrazňující formativní roli prováděné prostřednictvím zahraničních expertů vůči úrovni a standardům ve vědecky vyspělých zemích a institucích je důležité jak pro pracoviště, tak pro AV ČR jako celek.

- Pracovištím a jejich vědeckým týmům zprostředkovává nezávislou a objektivní zpětnou vazbu, která pracovištím pomáhá zvyšovat jejich kvalitu a přínos pro společnost.
- Akademii věd ČR pomáhá naplňovat její poslání, především:
 - uskutečňování kvalitního vědeckého výzkumu, který posouvá hranice poznání a respektuje potřeby společnosti,
 - kultivaci vědeckého prostředí na jejích pracovištích,
 - odpovědnému využívání finančních prostředků.

Děkuji za pozornost

Jiří Homola | homola@kav.cas.cz